

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.9.52](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.9.52)

УДК 338.48

Г. М. Христенко,
к. е. н, доц., доцент кафедри економіки підприємства,
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
ORCID: 0000-0001-6773-5990

З. М. Герасимів,
к. геогр. н, доц., доцент кафедри економіки підприємства,
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
ORCID: 0000-0002-2505-2769

О. Б. Підлужна,
к. геогр. н, доцент кафедри економіки підприємства,
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
ORCID: 0000-0002-3231-6400

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Halyna M. Khrystenko
PhD of Economic, Associate Professor, Professor of the Department of Economics of Enterprise
Separated Subdivision National University of Life and Environmental Science of Ukraine
«Berezhany Agrotechnical Institute»

Zoriana M. Gerasymiv
PhD (Geographical Scences), Associate Professor,
Professor of the Department of Economics of Enterprise
Separated Subdivision National University of Life and Environmental Science of Ukraine
«Berezhany Agrotechnical Institute»

Olena B. Pidluzhna
PhD (Geographical Scences), Professor of the Department of Economics of Enterprise
Separated Subdivision National University of Life and Environmental Science of Ukraine
«Berezhany Agrotechnical Institute»

RURAL GREEN TOURISM IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

У статті розглянуто необхідність розвитку туристичної галузі, важливим сегментом якої є сільський зелений туризм. Визначено основні передумови розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Наведено економічні, соціальні та екологічні переваги розвитку сільського зеленого туризму. Доведено, що сільський зелений туризм є одним із пріоритетних напрямів сталого розвитку сільських територій України. На основі SWOT-аналізу систематизовано сильні та слабкі сторони, можливості та загрози розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Дослідження зовнішніх та внутрішніх чинників, на основі проведеного SWOT-аналізу, дозволило виявити ряд проблем розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Розкрито особливості сільського зеленого туризму

та визначено чинники, що стримують його розвиток в Україні. Обґрунтовано основні заходи щодо удосконалення державного регулювання у сфері сільського зеленого туризму.

In the context of Ukraine's integration into the international community, the formation of priority forms of management aimed at the efficient use of natural, recreational, industrial and labor potential, in the structure of which tourism activity occupies an important place, in particular the sphere of rural green tourism, becomes of great relevance.

The main prerequisites for the development of rural green tourism in Ukraine are identified - favorable geographical location; favorable climatic conditions; powerful natural and recreational potential; considerable potential of land and labor resources available.

It is proved that the formation and development of rural green tourism in Ukraine contribute to the systematic solution of socio-economic and environmental problems associated with the restoration of employment potential in the agricultural sector, improving the employment of rural population, improving its quality of life, the formation of new directions of production and implementation of agricultural production, increase of income of agricultural producers, creation of new sources of revenues to local budgets, improvement of settlements, preservation of t and the restoration of natural and recreational potential, the provision of sustainable use of nature and the environment.

The economic, social and environmental benefits of the feasibility of rural green tourism development in Ukraine have been systematized.

It is established that the development of rural green tourism in Ukraine is slow, due to the lack of effective support at the state level.

Prospects for the establishment and development of rural green tourism as an organizational form of entrepreneurship have positive prerequisites and depend on its proper support at the national and regional levels.

The basic measures for improvement of state regulation in the field of rural green tourism are substantiated, in particular the development of an appropriate legal framework; formation of the state strategy of development of green tourism; implementation of effective tax, credit and tariff regulation; developing a mechanism for rational use of the country's natural-recreational and historical-cultural potential; providing financial incentives for the industry.

Ключові слова: туристична галузь; сільський зелений туризм; розвиток; сталий розвиток сільських територій; SWOT-аналіз; державне регулювання.

Key words: tourism; rural green tourism; development; sustainable rural development; SWOT-analysis; state regulation.

Постановка проблеми. В умовах посилення інтеграційних процесів стан національної економіки України потребує активізації розвитку тих галузей, де наявний потенціал задіяний не повністю, а його параметри дозволяють отримати певні переваги. До таких галузей належить туристична діяльність, важливим сегментом якої є сільський зелений туризм. Становлення та розвиток сільського зеленого туризму є одним із перспективних напрямів диференціації господарської діяльності суб'єктів аграрного сектору, дієвим засобом диверсифікації сільської економіки.

В умовах економічної кризи проблема пошуку перспективних напрямів стимулювання розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму набуває значної актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки зелений туризм вважається перспективним напрямом наукових досліджень, постаючи в центрі уваги широкого кола вчених. Питанням становлення та розвитку сільського зеленого туризму присвячені праці таких вітчизняних науковців, як В. Бірковича, П. Горішевського, В. Гловацької, А. Зінченко, О. Корчинської, Т. Лужанської, М. Мальської, І. Прокопи, М. Рутинського, Г. Шимечко, Л. Шульгіної та ін. Вагомий вклад у дослідженні проблем розвитку сільського зеленого туризму як перспективного напрямку підприємництва на селі зробили такі вітчизняні вчені, як В. Алексєєва, В. Арнаутов, С. Гудзинський, С. Ілляшенко, М. Костриця, О. Козловський, В. Юрчишин, К. Якуба, а також зарубіжні науковці: Л. Ван Демпел, Ж. Вілкін, Т. Дуча, Х. Каравелі, М. Кларк, Т. Лонч та інші.

Незважаючи на значну кількість вітчизняних та зарубіжних наукових праць, дослідження сільського зеленого туризму як інноваційної форми підприємництва та перспективного напрямку розвитку сільських територій залишається актуальним.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сучасного стану, проблем та визначення перспектив розвитку сільського зеленого туризму як пріоритетного напрямку подолання кризи в аграрному секторі економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах інтеграції України в міжнародне співтовариство значної актуальності набуває формування пріоритетних форм господарювання, спрямованих на ефективне використання природного, рекреаційного, виробничого та трудового потенціалу, в структурі яких важливе місце посідає туристична діяльність, зокрема сфера сільського зеленого туризму. В Україні є достатні передумови для розвитку сільського зеленого туризму – вигідне географічне положення; сприятливі кліматичні умови; потужний природно-рекреаційний потенціал (історично-культурні та етнічні надбання, різноманітні ландшафтні комплекси тощо); значний наявний потенціал земельних та трудових ресурсів.

Сільський зелений туризм є одним із пріоритетних напрямів сталого розвитку сільських територій України, оскільки його становлення та функціонування сприяють системному вирішенню соціально-економічних та екологічних проблем, пов'язаних із відтворенням трудового потенціалу в аграрній сфері, підвищенням рівня зайнятості сільського населення, покращенням якості його життя, формуванням нових напрямів виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, зростанням доходів агровиробників, створенням нових джерел надходжень до місцевих бюджетів, покращенням благоустрою населених пунктів, збереженням та відтворенням природно-рекреаційного потенціалу, забезпеченням раціонального природокористування та охорони довкілля. Зростання масштабів туристичної діяльності стимулює розвиток сфери транспорту, зв'язку, торгівлі, служби побуту, відпочинково-розважальних та інших інфраструктурних об'єктів, виступаючи каталізатором комплексного розвитку сільських територій.

Легальним даний вид діяльності став починаючи з 2003 року з ухваленням Закону України «Про особисте селянське господарство», в якому визначено, що сільський зелений туризм – це специфічний різновид господарської діяльності у формі сільської гостинності, що являє собою надання послуг із забезпечення відпочинку міських жителів в приватних господарствах в сільській місцевості з використанням майна та трудових ресурсів членів особистого селянського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості, культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [4].

В Україні немає належної нормативно-правової бази щодо сільського зеленого туризму. Закон України «Про туризм» фактично не регулює розвиток сільського зеленого туризму, а визначає сільський туризм як самостійний вид туризму, не розкриваючи його особливостей [3]. На сьогоднішній день даний вид туристичної діяльності функціонує винятково за рахунок особистої ініціативи сільського населення, виступаючи одним із засобів подолання бідності в сільській місцевості.

Сільський туризм можна вважати підприємництвом, оскільки власники садиб створюють додаткові робочі місця, цим самим зменшуючи безробіття на селі, надають послуги, пов'язані з проживанням і харчуванням, а також атракції, пов'язані зі звичайним побутом сільського жителя (випікання хліба, рибальство, вечери при вогнищі, участь у польових роботах та святкуваннях) за певну плату, що саме є прибутком для власників такої садиби [5].

Важливе значення для розвитку сільського зеленого туризму має природно-ресурсний потенціал, основними складовими якого є: земельні, водні, мисливські, рослинні, мінерально-сировинні, природоохоронні, рекреаційні, туристичні ресурси.

Сільський зелений туризм можна вважати інноваційною формою диверсифікації агробізнесу, який може стати одним з важливих джерел отримання доходів сільських жителів та забезпечення грошових надходжень до місцевих бюджетів, що сприятиме сталому розвитку сільських територій та економіки країни в цілому.

В Україні сільський зелений туризм є новим напрямом у туристичній галузі, доцільність розвитку якого визначається економічними, соціальними та екологічними перевагами (рис. 1).

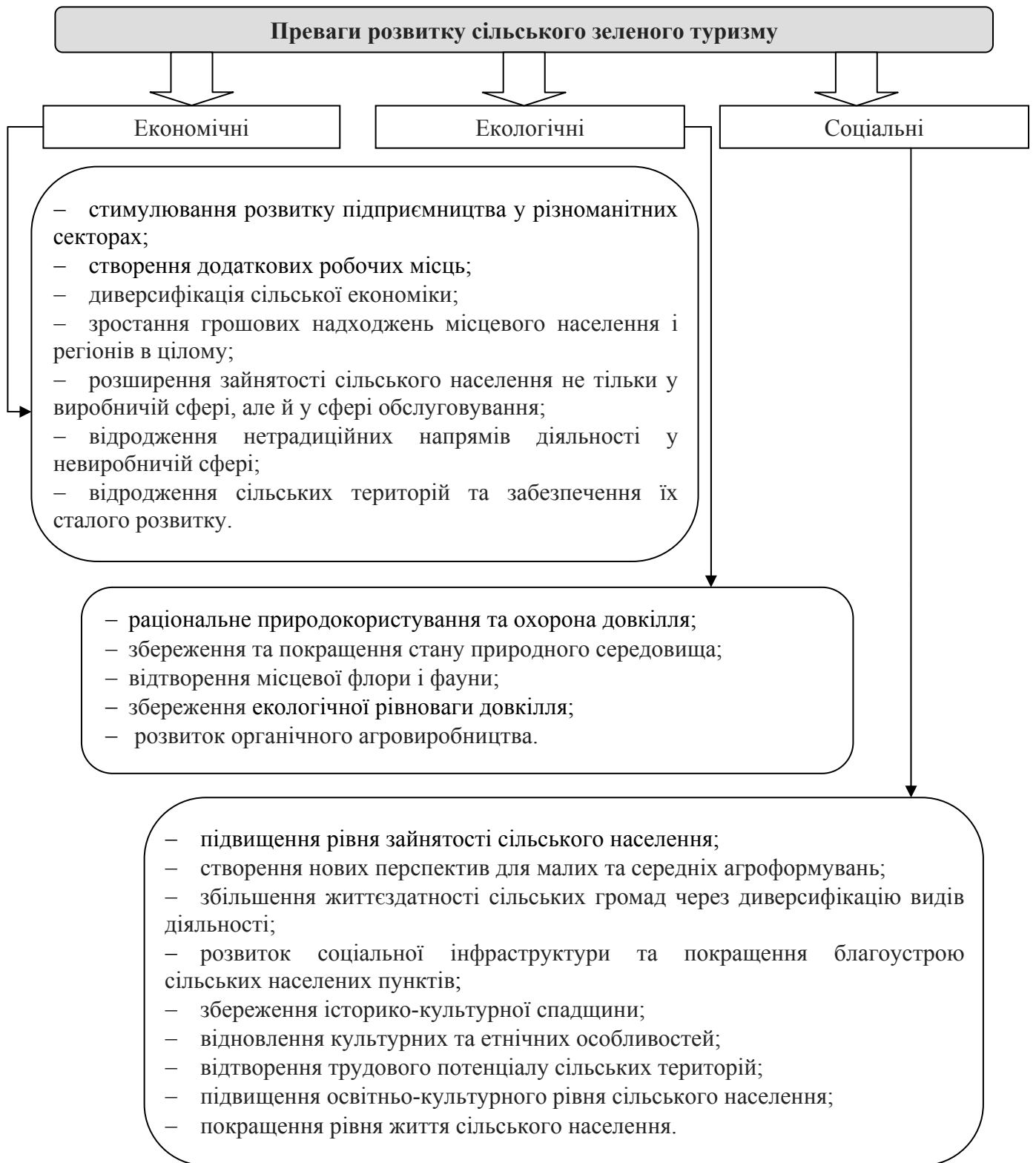

Рис. 1. Преваги розвитку сільського зеленого туризму в Україні

Дослідження зовнішніх та внутрішніх чинників, на основі проведеного SWOT-аналізу, дозволило виявити ряд проблем розвитку сільського зеленого туризму в Україні, зокрема, недосконалість нормативно-законодавчої бази, відсутність досвіду підприємницької діяльності, нестача початкового капіталу, недостатній рівень державної підтримки (табл. 1).

Таблиця 1.

SWOT-аналіз розвитку сільського зеленого туризму в Україні

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none"> – потужний природно-рекреаційний потенціал; – розвинена мережа заповідних територій; – сприятливі кліматичні умови; – багатство історико-культурних пам'яток; – екологічно сприятливе середовище; – близькість до кордону з ЄС; – наявний потенціал земельних і трудових ресурсів; – інтенсивне житлове будівництво; – збережені сільські традиції та гостинність власників агроосель; – високий освітній рівень населення; – висока ділова активність громадян; – наявність громадських і комерційних організацій, які можуть сприяти розвитку сільського туризму; – багатогалузева спрямованість селянських і особистих підсобних господарств; – наявність міжнародних зв'язків. 	<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень розвитку туристичної інфраструктури в сільській місцевості; – незнання власниками агроосель іноземних мов; – недостатній рівень кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення; – нерозвинена система просування турпродуктів на внутрішньому і зовнішньому туристичних ринках; – незначний обсяг інвестицій в туристичну галузь; – недостатній рівень державної підтримки; – відсутність досвіду підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму; – нестача початкового капіталу; – відсутність галузевої статистики, що забезпечує інформаційну та управлінську підтримку розвитку індустрії туризму; – посилення природних катаклізмів внаслідок зменшення лісистості, деградації ґрунтів, забруднення водних об'єктів.
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
<ul style="list-style-type: none"> – розвиток малого підприємництва на селі; – розширення сфери зайнятості сільського населення; – створення додаткових робочих місць; – підвищення рівня якості життя сільського населення; – зростання доходів місцевого населення і регіонів в цілому; – відродження етнокультурних традицій регіону; – забезпечення раціонального природокористування та охорони довкілля; – стимулювання розвитку органічного виробництва; – поживлення розвитку об'єктів соціальної інфраструктури села; – підвищення рівня інвестиційної привабливості туристичних регіонів; – залучення іноземних туристів; – покращення соціально-економічного розвитку сільських територій. 	<ul style="list-style-type: none"> – економічна і політична нестабільність в державі; – недосконалість нормативно-правової бази, що регулює туристичну галузь; – погіршення екологічної ситуації; – зниження попиту платоспроможного населення внаслідок скорочення прибутковості основних галузей економіки; – втрата туристичного ринку через низький рівень сервісу на селі; – відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб сільського туризму; – високий темп розвитку конкуруючих країн сусідів.

Результати дослідження дали можливість виявити, проаналізувати та систематизувати сильні сторони розвитку сільського туризму в Україні: сприятливі природні умови, наявність рекреаційних ресурсів у сільській місцевості, інтенсивне житлове будівництво, близькість до кордону з ЄС, високий освітній рівень населення, сприятлива екологічна ситуація, компактність території, висока ділова активність громадян.

Сільський зелений туризм постає одним з найбільш пріоритетних напрямів господарської діяльності суб'єктів аграрного сектору, забезпечуючи демографічну стабільність, розв'язання соціально-економічних та екологічних проблем, комплексний розвиток сільських територій шляхом раціонального використання природно-ресурсного та трудового потенціалу.

Слід зазначити, що розвиток сільського зеленого туризму в Україні відбувається повільними темпами, що зумовлено відсутністю ефективної його підтримки на державному рівні.

Основними заходами щодо удосконалення державного регулювання у сфері сільського зеленого туризму є: розробка відповідної нормативно-правової бази; формування державної стратегії розвитку зеленого туризму; розробка та впровадження дієвих державних програм сприяння розвитку сільського зеленого туризму; впровадження ефективного податкового, кредитного та тарифного регулювання; вирішення питань щодо страхування комерційних ризиків, пов'язаних із нерухомістю господарств населення; надання консультаційних послуг щодо даного виду діяльності; ефективна система підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері зеленого туризму; забезпечення належної наукової підтримки (розробка маршрутів з використанням історичних, культурних, ландшафтних та інших пам'яток); ефективний контроль за якістю послуг; розробка механізму раціонального використання природно-рекреаційного та історико-культурного потенціалу країни; розробка гарантій щодо захисту і безпеки туристів; удосконалення системи інформаційно-консультативного

забезпечення шляхом впровадження новітніх технологій; активізація інформаційної діяльності щодо рекламування туристичного потенціалу та тиражування туристичного продукту як в межах країни так і за кордоном; забезпечення фінансового стимулювання галузі шляхом залучення вітчизняних та іноземних інвестицій; створення нових джерел фінансово-інвестиційного забезпечення.

Висновки. В умовах економічної кризи проблема пошуку перспективних напрямів стимулювання розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму набуває значної актуальності. Оскільки прискорений розвиток сільського зеленого туризму здатний забезпечити демографічну стабільність, диверсифікацію джерел доходів сільського населення, покращення благоустрою сільських населених пунктів, зростання добробуту сільського населення. Перспективи становлення й розвитку сільського зеленого туризму як організаційної форми підприємництва мають позитивні передумови і залежать від належної його підтримки на державному та регіональному рівнях.

Література.

1. Ніколаєв К. Д. Екологізація та розвиток сільського зеленого туризму в Україні: монографія. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. 153 с.
2. Папп В.В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. *Агросвіт*. 2015. № 18. С. 17-22.
3. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України від 11 листоп. 2003 р. №1282-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 13. С. 180.
4. Про особисте селянське фермерське господарство : Закон України від 15 травня 2003 р. № 742-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 23. С. 9.
5. Тищенко С.В. Сільський зелений туризм у контексті розвитку нетрадиційної форми господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 8 . С. 293-301.

References.

1. Nikolaiev, K. D. (2016), *Ekolohizatsiia ta rozvytok sil's'koho zelenoho turyzmu v Ukraini* [Greening and development of rural green tourism in Ukraine], Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova, Kyiv, Ukraine.
2. Papp, V.V. (2015), “Rural green tourism as a priority direction of development of rural territories of Ukraine”, *Ahrosvit*, vol. 18, pp. 17-22.
3. On Amending the Law of Ukraine “On Tourism” Law of Ukraine № 1282-IV, p 18/11/03 (2004) *Vidomosti Verkhovnoyi Rady of Ukraine*, vol. 13, p. 180.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine “About personal peasant farming” № 742-IV, p 20/06/03 (2003) *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 23, p. 9.
5. Tyschenko, S.V. (2018), “Rural green tourism in the context of the development of non-traditional forms of management”, *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 8, pp. 293-301.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2019 р.